

สมุนไพรในตำรับยาหอม

นพมาศ สุนทรเจริญนท์

โกฐหัวบัว

ชื่ออื่นๆ	ชานเกียง (จีนแต้จิ๋ว) ชานซ็อง (จีนกลาง) (1) Chinese Lovage (2)
ชื่ออังกฤษ	Szechuan Lovage (1)
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ligusticum sinense</i> Oliv. cv. Chuanxiong (1)
วงศ์	APIACEAE (UMBELLIFERAE) (1, 2)
ส่วนที่ใช้	รากและเหง้าแห้ง (1, 2)
แหล่งที่มา	

ถิ่นกำเนิดแถบมณฑลเสฉวนของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (1)

กรรมวิธีการผลิต

เหง้าขุดในฤดูใบไม้ร่วง ล้างน้ำให้สะอาด ตัดรากฝอย เหง้าจะถูกตัดออกเป็นชิ้นๆ จากนั้นจึงตากแดดให้แห้ง (2)

สารสำคัญ

น้ำมันหอมระเหย: ประมาณ 2% ประกอบด้วย cnidium lactone, cnidic acid และมีชั้นที่มีรสเปรี้ยว

สารกลุ่ม phthalides: ligustilide, neocnidilide, wallichilide, 3-butylidene-7-hydroxyphthalide, *cis*- และ *trans*-6,7-dihydroxyligustilide, senkyunolide A, butylidenephthalide, butylphthalide (1), phthalide dimmers (3)

สารกลุ่มอื่นๆ: สาร ferulic acid และ ligustiphenol (2, 4)

ลักษณะภายนอกของเครื่องยา

เหง้ารูปร่างทรงกระบอกไม่แน่นอน บิดตัว แตกแขนง ขนาดความยาว 3 - 10 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 1 - 2 ซม. ผิวนอกสีน้ำตาลถึงสีน้ำตาลดำ มีรอยย่นตามยาว ส่วนบนเหง้ามีจุดและรอยของรากแขนงที่หลุดไป เนื้อในสีอ่อนกว่า (2) กลิ่นหอม ฉุน รสขม และชาเล็กน้อย (1, 2)

ประโยชน์ทางยา

การใช้ตามเภสัชตำรับและการแพทย์แผนเดิม: แก้ปวดศีรษะ ปวดข้อ ปวดกระดูก (2)

การใช้ตามภูมิปัญญา: ตำราสรรพคุณยาไทยใช้ แก้ลมในกองริดสีดวง กระจายลมทั้งปวง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนใช้แก้หวัด แก้ปวดศีรษะ แก้โรคโลหิตจาง แก้ปวดประจำเดือน แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ ปวดเจ็บต่างๆ รวมทั้งปวดฟัน อาเจียนเป็นเลือด ไอ วัณโรค โรคเข้าข้อ ตกเลือด (1)

การศึกษาทางเภสัชวิทยา

ฤทธิ์ลดการบีบตัวของกล้ามเนื้อเรียบ: น้ำมันหอมระเหยมีฤทธิ์ลดการบีบตัวของกล้ามเนื้อลำไส้และมดลูก (5)

ฤทธิ์ป้องกันการขาดออกซิเจนในเลือด: น้ำมันหอมระเหยมีฤทธิ์ป้องกันการขาดออกซิเจนในเลือดที่ไปเลี้ยงสมองหนู ทำให้หนูมีชีวิตรอดมากกว่ากลุ่มควบคุม (6)

ฤทธิ์อื่นๆ: ต้านปวด ต้านการอักเสบ ขับประจำเดือน ขับเหงื่อและช่วยทำให้ระยะเวลาอนหลับได้นานขึ้น (7)

รูปแบบยาและขนาดที่ใช้

ยาผง ขนาดยารวันละ 3 - 9 ก. (2)

เอกสารอ้างอิงโถงหัวบัว

1. ชยันต์ พิเชียรสุนทร แม่้นมาส ชวลิต วิเชียร จีรวงศ์. คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2542.
2. China Pharmacopoeia Commission. Pharmacopoeia of the People's Republic of China. Vol. 1. Beijing: People's Republic of China, 2005.
3. Luo Y, Zhang J, Pan J, Li Q. Two phthalide dimers from rhizome of *Ligusticum sinense* Oliv cv. chaxiong. *Zhongguo Zhong Yao Za Zhi* 1995;20(1):39-41.
4. Zhang JL, Li N, Chen RY, Zhon ZH, Zhon TH. HPLC determination of two active constituents in plants of genus *Ligusticum*. *Acta Pharmaceutica Sinica* 1999;34(2):141-4.
5. Chen GJ. Pharmacological studies on the neutral oil of gao ben (*Ligusticum sinense*) (II): The inhibitory effect on the smooth muscle of the intestines and uterus. *Zhong Yao Tong Bao* 1987;12(4):48-51.
6. Tang CK, Xu QY. Effects of neutral oil of *Ligusticum sinense* Oliv. on anoxia. *Zhongguo Zhong Yao Za Zhi* 1992;17(12):745-6.
7. http://www.ibiblio.net/pfaf/cgi-bin/arr_html?Ligusticum+sinense&CAN=LATIND#WEBREFS. Accessed 2007 January 19.